

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΑΡΗΣ

BINKELMAN
Ἡ ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Με σχέδια τοῦ Ἀλέξανδρου Ἰσαρη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΙΧΛΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

.....

ΒΙΝΚΕΛΜΑΝ ἢ ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

σελ. 11

.....

ΒΑΡ VENUS

σελ. 103

.....

Η ΣΒΟΥΡΑ

σελ. 143

.....

ΒΕΡΘΕΡΟΣ

σελ. 169

.....

ΟΙ ΠΛΗΓΕΣ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΛΛΑΣ

σελ. 229

.....

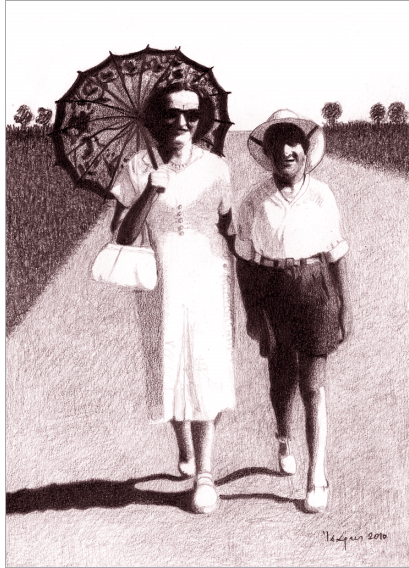
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

σελ. 297

.....

Η ΣΒΟΥΡΑ

ΑΠΟ ΤΟΤΕ ΠΟΥ ΘΥΜΑΜΑΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ, θυμᾶμαι και τή μητέρα μου. Κανέναν ἄλλο δὲν θυμᾶμαι ἀπὸ τόσο παλιά. Θυμᾶμαι τή μυρωδιά της, ἂν και ἐγὼ ἔχω κληρονομήσει τή μυρωδιά τοῦ πατέρα μου. Τὸ δέρμα της μύριζε τριαντάφυλλο και νικοτίνη, γιατί κάπνιζε ἀφιλτρα τσιγάρα ἀπὸ τὰ νιάτα της ὡς λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό της. Δὲν ἔκοψε ποτὲ τὸ κάπνισμα, με ἀποτελεσμα ἢ φωνή της, ἀπὸ μιὰ ἡλικία και μετὰ, νὰ ἀποκτήσει μία χαρακτηριστικὴ βραχνάδα. Αὐτὴ ἢ τόσο οικεία μυρωδιά τοῦ σώματός της ἀλλοιωνόταν κάθε φορὰ πὺ μαγεύριευε ἢ ἐτοίμαζε πίτες και γλυκά. Γεννήθηκε σὲ μία ἑλληνικὴ πόλη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας και ἢ ἱστορία τῆς οἰκογένειάς της ἔχει πάρει μυθικὲς διαστάσεις στὸ μυαλό μου, γιατί τὴν ἄκουσα ἄπειρες φορὲς ἀπὸ τὴν ἴδια και ἀπὸ τὴ γιαγιά μου. Ἡ γιαγιά μου ζοῦσε σὰν πριγκίπισσα σὲ ἕνα μεγάλο σπίτι με δέκα, δώδεκα ἢ δεκατέσσερα δωμάτια, με δύο ἢ τέσσερις ὑπηρετές, γιατί ὁ ἄντρας της, πὺ ἦταν πολὺ μορφωμένος –εἶχε τελειώσει τὸ Ἄ-

μερικάνικο Κολλέγιο τῆς Μερζιφούντας-, εἶχε ἀσημο-
ρουχεῖο πού ἀπασχολοῦσε διακόσιους ἢ τριακόσιους ἐρ-
γάτες. "Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ ἄλλαζαν σὲ κάθε ἀφήγηση,
γιατὶ ἦταν τόσο μεγάλη ἡ χρονικὴ ἀπόσταση ἀπὸ ἐκείνη
τὴν ἐποχὴ, καὶ εἶχαν μεσολαβήσει τόσα γεγονότα στὸ με-
ταξὺ, πού οὔτε ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ ἐλέγξουμε τὴν ἀκρι-
βεια τῶν περιγραφῶν οὔτε οἱ ἴδιες οἱ γυναῖκες ἤξεραν πῶς
πῶς ἦταν τὸ μεγάλοπρεπο σπίτι τους καὶ πῶς λειτουρ-
γοῦσε τὸ ἀσημορουχεῖο. Αὐτὸ πού εἶναι ἀδιαμφισβήτητο
καὶ παρέμενε ἀναλλοίωτο στὸ παραμῦθι πού ἔλεγαν, πα-
ραλλαγμένο κάθε φορά, εἶναι τὸ ἐξῆς: τὸ 1922 οἱ Τοῦρ-
κοὶ σκότωσαν ὅλα τὰ ἀρσενικὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, ἔ-
καψαν τὸ σπίτι τοῦ παπποῦ μου καὶ ἡ εἰκοσιεξάχρονη
γιαγιὰ μου ἔφτασε ὕστερα ἀπὸ ἓνα κοπιαστικὸ ταξίδι
στὴ Σμύρνη μὲ τὰ τρία τῆς παιδιά: τὴ μητέρα μου, τὴν
ἀδελφὴ τῆς καὶ τὸν ἀδελφὸ τῆς, πού ἦταν ντυμένος κο-
ρίτσι. Τὸ μόνο πού ἀπέμεινε ἀπὸ τὴ μεγάλη περιουσία
καὶ μεταφέρθηκε στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ κλαπεῖ τὸ 1993
ἀπὸ ἀλλοδαποὺς διαρρηκτες πού γκρέμισαν τὴν εἴσοδο
τοῦ διαμερίσματός μας, ἦταν καμιὰ εἰκοσαριά κοσμη-
ματα μεγάλης ἀξίας... Τελικὰ οἱ τέσσερις πρόσφυγες
ἔφθασαν μετὰ ἀπὸ ἀφάνταστες ταλαιπωρίες στὴ Λευ-
κάδα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ Σιδηρόκαστρο. Ὑστερα ἀπὸ χρό-
νια ἐγκαταστάθηκαν στὶς Σέρρες, ὅπου ἡ μητέρα μου
γνώρισε τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παντρεύτηκε. Ἡ ἀδελ-
φὴ μου κι ἐγὼ μεγαλώσαμε ἀκούγοντας αὐτὴ τὴν ἱστο-
ρία, πού λεγόταν μὲ μεγάλο ζῆλο καὶ φαντασία. Μ' ἄρε-
σε ν' ἀκούω τραγούδια καὶ ποιήματα πού μᾶς ἔλεγε ἡ

γιαγιά μου «ἀπὸ τὴν πατρίδα». Μερικὰ τὰ θυμᾶμαι ἀκόμα. Ὅπως αὐτό: « Ἡλιος ἐφάνη τοῦ φωτὸς πηγὴ καὶ χρυσοῦν λαμβάνει ἔνδυμα ἢ γῆ. Σφαίρα φλογισμένη πῦρ παντοτεινόν, ἥλιος εὐφραίνει γῆν καὶ οὐρανόν». Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ μυρωδιὰ τῆς μητέρας μου, θυμᾶμαι ἔντονα τὴ ζεστή λευκότητα τῆς ἐπιδερμίδας της, τὸ ἀνοιξιάτικο γέλιο της... Θυμᾶμαι τὰ ροῦχα ποὺ ἄλλαζε, ἐκεῖνα τὰ ὑπέροχα καπέλα, τὶς τουαλέτες ποὺ φοροῦσε ὅταν πῆγαινε στὴ χοροεσπερίδα τῶν φιλοπτώχων κυριῶν ἢ σ' ἐκεῖνη τῶν Ἑλληνίδων Ὀδηγῶν. Θυμᾶμαι ὀρισμένες φράσεις της: «Μελένιο μου ἀγόρι», «Ἀγόρι μου», «Μὴν καμπουριάζεις!», «Νὰ χαρῶ τὰ μάτια σου!»... Ἀκόμη κι ὅταν ἔγινα πενήντα ὀκτῶ χρονῶν, μὲ ἔλεγε «ἀγόρι» της. Τώρα ποὺ τὰ γράφω ὄλ' αὐτά, σκέφτομαι πῶς, ἂν ἢ γιαγιά μου ἔμενε στὴ Λευκάδα ὅπως πολλοὶ ἄλλοι πρόσφυγες, τότε οὔτε ἐγὼ οὔτε ἡ ἀδερφή μου θὰ γεννιόμασταν ποτέ! Τί περίεργα πράγματα σκαρώνει ἡ ζωὴ!

2

Οἱ γονεῖς μου, Γεώργιος καὶ Στυλιανή, παντρεύτηκαν στὶς 22 Ὀκτωβρίου 1939 καὶ θὰ πρέπει νὰ μὲ «συνέλαβαν» γύρω στὶς 28-29 Ἰουνίου 1940. Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὰ ἐρωτικὰ γράμματα τοῦ πατέρα μου, ποὺ βρέθηκαν τοποθετημένα κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ στὰ πράγματα τῆς Στυλιανῆς (τὰ δικά της πρὸς ἐκεῖνον ἔχουν μᾶλλον χαθεῖ), ὁ γάμος αὐτὸς ἦταν τὸ ἐπιστέγασμα ἐνὸς σφοδροῦ ἔρωτα. Ἦμουν λοιπὸν ὁ καρπὸς μιᾶς μεγάλης ἀγάπης «ποὺ δὲν γινώριζε ὅρια», ὅπως ἔγραψε

σ' ένα του γράμμα ο Γεώργιος. "Όμως ή πολιτική κατάσταση μέσα κι έξω από την Ελλάδα ήταν πολύ ζοφερή. Ο Χίτλερ, που όραματιζόταν την έγκαθίδρυση μιās γερμανικής ήγεμονίας στην Εύρώπη, είχε προσαρτήσει ή κατακτήσει πολλές ευρωπαϊκές χώρες και ή Γερμανία εξαπλωνόταν με ραγδαίους ρυθμούς προς όλα τὰ σημεία του όρίζοντα... "Όλοι περίμεναν την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ ή Ελλάδα του Μουσσολίνι σκόπευε νά εισβάλει στην Ελλάδα του δικτάτορα Μεταξά. Η μητέρα μου ήταν είκοσι τριών έτων, εργαζόταν ως δασκάλα και ξαφνικά διαπίστωσε ότι περίμενε παιδί. Ήταν στον δεύτερο μήνα, όταν στις 15 Αυγούστου βυθίστηκε από Ιταλικό ύποβρύχιο τὸ καταδρομικό Έλλη, που βρισκόταν έξω από τὸ λιμάνι τῆς Τήνου. Ο νευρομυϊκός μηχανισμός του έμβρύου είχε φθάσει σ' ένα βαθμὸ τελειοποίησης. Στον τρίτο μήνα, όταν τὸ Γενικὸ Έπιτελεῖο Στρατοῦ τῆς Ἰταλίας αποφάσισε τὴν επίθεση εναντίον τῆς Ἑλλάδος, τὸ έμβρυο έμοιαζε ήδη με ανθρώπινο πλάσμα, παρόλο που ή κεφαλή του ήταν δυσανάλογα μεγάλη. Στον τέταρτο μήνα, όταν ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἀπέρριψε με τὸ γνωστὸ ΟΧΙ τὸ Ιταλικὸ τελεσίγραφο και ἄρχισε τὸ ήρωικὸ έπος τοῦ '40, τὸ πρόσωπό μου ήταν πλατύ, αλλά τώρα τὰ μάτια μου ἀπεῖχαν λιγότερο μεταξύ τους. Η μητέρα μου, που φοβόταν πὼς θὰ καλοῦσαν τὸν άντρα της στὸ μέτωπο και που ήταν ήδη τρομαγμένη και ανήσυχη με ὅσα συνέβαιναν γύρω της, ἀποφάσισε νά ἀπαλλαγεί ἀπὸ μένα, και ἄρχισε νά κάθεται σχεδὸν καθημερινά για

μία ώρα στην μπανιέρα που την γέμιζε με καυτό νερό! Το έμβρυο άρχισε να αναπτύσσεται σε πολύ ζεστό περιβάλλον, που θύμιζε τροπικά κλίματα. Στις 14 Νοεμβρίου 1940 ξεκίνησε η ελληνική αντιμεπίθεση. Ο ελληνικός στρατός έδιωξε τα ιταλικά στρατεύματα από το ελληνικό έδαφος. Όλοι πανηγύριζαν και τραγουδοῦσαν το τραγούδι τῆς Βέμπο «Κορόιδο Μουσσολίνι, κανένας δὲν θὰ μείνει». Τα ελληνικά στρατεύματα κατέλαβαν τὸ Πόγραδετς, τὴν Πρεμετή, τοὺς Ἀγίους Σαράντα καὶ τὴν Κλεισούρα. Στις 29 Ἰανουαρίου 1941 πέθανε ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ ἡ μητέρα μου, ἀπογοητευμένη ἀπὸ τὴ μέθοδο πὺ ἐπέλεξε γιὰ νὰ μέ... δολοφονήσει, στάματησε τὰ καυτὰ λουτρά. Τὸ σῶμα μου ἦταν παχουλὸ μὲς στὴν κοιλιά της, καὶ οἱ ἀναλογίες μου βελτιωμένες. Τὰ κάτω ἄκρα ἦταν ἀκόμη κάπως κοντύτερα ἀπὸ τὰ ἄνω, καὶ τὸ δέρμα μου εἶχε χάσει τὸ χνούδι του. Ὄταν στις 29 Μαρτίου βγῆκα ἔξω στὸ φῶς, ἔβγαλα μιὰ τσιρίδα καὶ ἄρπαξα τὸ ψαλίδι τῆς μαμῆς! Φαίνεται πῶς εἶχα γερὸ σκαρὶ κι ἔτσι κατάφερα νὰ βγῶ ἀκέραιος ἀπὸ ἓναν σκληρότατο ἀγῶνα πάλης μὲ τὸ θάνατο. Ἦμουν ὀχτῶ ἡμερῶν ὅταν οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλθαν στὸ ἐλληνικὸ ἔδαφος. Στις 31 Μαΐου 1941 εἶχαν φθάσει στὴν Κρήτη. Ὁ πατέρας μου ἦταν πανευτυχῆς πὺ ἀπέκτησε γιό, γιὰτὶ ἔλπιζε πῶς, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμά του, θὰ γινόμεν ὅπως καὶ ὁ ἴδιος, ποδοσφαιριστῆς!

3

Ὄταν ἦμουν δώδεκα χρονῶν ἀνακάλυψα ἓνα μονοπάτι

πού ὀδηγοῦσε κατευθείαν στὸν Κῆπο τῶν Ἀπολαύσεων. Διαπίστωσα μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό πῶς, γιὰ νὰ βρεθῶ ἐκεῖ μέσα, δὲν χρειαζόταν κάποιος σύντροφος ἢ κάποιος γκουρού, γιατί τὸ ὄργανο πού θὰ μοῦ πρόσφερε αὐτὴ τὴν ἡδονὴ κρεμόταν ἀνάμεσα στὰ πόδια μου. Προμηθεύτηκα λοιπὸν κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου τρία ἀπὸ τὰ πιὸ τολμηρὰ καὶ αὐστηρῶς ἀκατάλληλα ἀναγνώσματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τὴν *Κόκκινη κουρτίνα* τοῦ Πιτιγκρίλι, τὸ *Θὰ φτύσω στοὺς τάφους σας* τοῦ Μπορίς Βιάν καὶ τὸν *Ἐραστὴ τῆς λαίδης Τσάττερλυ* τοῦ Ντ. Χ. Λῶρενς, πού τὰ ἔκρυψα πίσω ἀπὸ κάτι μεγάλα κουτιά καί, ἀφοῦ τσάκισα τὶς σελίδες μὲ τὰ ἐπίμαχα σημεῖα, ἄρχισα νὰ ἐπισκέπτομαι ἐκεῖνον τὸν μαγικὸ κῆπο μὲ τὰ ζωηρόχρωμα ἄνθη καὶ τὰ καλλίφωνα πουλιά. Μόνο πού στὴν ἀρχὴ αὐνανιζόμουν τόσο συχνά, πού ἤμουν πάντοτε χλομὸς μὲ μαύρους κύκλους γύρω ἀπὸ τὰ μάτια... Μοῦ ἄρεσε νὰ κλείνομαι στὸ ὑπόγειο, στὴ σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ μας ἢ ν' ἀνεβαίνω στὰ δέντρα. Ἐκεῖ ἄφηνα τὴ φαντασία μου νὰ ὀργιάζει καὶ τὸ σῶμα μου νὰ τραντάζεται καθὼς τὸ διαπερνοῦσε ἓνα θεσπέσιο ρίγος. Κάποτε, ἐνῶ βρισκόμουν στὸ δωμάτιό μου καὶ ἤμουν σίγουρος πῶς ὅλοι ἔλειπαν ἀπὸ τὸ σπῆτι, ἔνιωσα ἓνα κύμα νὰ μὲ πλημμυρίζει, μιὰ ἐπιθυμία ἀκατανίκητη, πού μὲ ὀδήγησε στὴ γνωστὴ σὲ ὅλους διαδικασία. Καὶ ἐνῶ πλησίαζε ἡ «μεγάλῃ ἔκρηξη», ἄνοιξε ξαφνικὰ ἡ πόρτα καὶ ἀντίκρισα τὸ ἔντρομο πρόσωπο τῆς μητέρας μου, πού ἔμεινε γιὰ λίγα δευτερόλεπτα σὰν κεραινοβολημένη καὶ κατόπιν ἔκλεισε βιαστικὰ τὴν πόρτα χωρὶς νὰ κάνει τὸ παραμικρὸ σχόλιο.

Τὴν ἄλλη μέρα, καθὼς διάβαζα μία ἑφημερίδα ἔχοντας ἀπέναντι τὴν γιαγιά καὶ τὴν μαμά μου ποὺ ἔπλεκαν ἢ κεντοῦσαν, ἄρχισε μεταξύ τους μιὰ ἀσυνήθιστη, ἀλλὰ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα συζήτηση, ποὺ μὲ συγκλόνησε. Ἡ γιαγιά μου εἶχε διαβάσει κάπου γιὰ τὶς ὀλέθριες, τὶς καταστρεπτικὲς συνέπειες ποὺ ἔχει ἡ ἐρωτικὴ αὐτοϊκανοποίηση στὴν υἰγεία τοῦ ἀνιχνιζόμενου. Εἶπε πὼς αὐτὰ τὰ δύσμοιρα, τὰ ἄρρωστα ἄτομα κουφαίνονται ἢ τυφλώνονται ὕστερα ἀπὸ κάποιο διάστημα. Ἡ μητέρα μου πρόσθεσε μὲ ζῆλο πὼς πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔμεναν παράλυτα, ἀλλὰ πάθαιναν μαλάκυνση ἐγκεφάλου, *delirium tremens* ἢ προσβάλλονταν ἀπὸ τὴν νόσο τοῦ Πάρκινσον. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ, γιὰτὶ φανταζόμουν τὸν ἑαυτὸ μου νὰ περιφέρεται ἡμιπαράλυτος καὶ τυφλὸς ἀνάμεσα στοὺς υἰγιεῖς ἀνθρώπους. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ πολλὴ σκέψη, καὶ ἀφοῦ ζύγισα τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ, ἀποφάσισα τελικὰ πὼς προτιμοῦσα νὰ πάθω ὅλες αὐτὲς τὶς συμφορὲς παρά νὰ στερηθῶ τὴν ὑπέρτατη ὄλων τῶν ἀπολαύσεων!

4

Ἡ μητέρα μου πέθανε στὶς 11 Αὐγούστου τοῦ 2000, στὰ ὀγδόντα τέσσερά της χρόνια, τὴ στιγμή ποὺ ἐγώ, καθισμένος στὰ σκαλοπάτια τοῦ θεάτρου τῆς Ἐπιδαύρου, ἀκουγα τὸν Οἰδίποδα νὰ λέει:

ᾠ σύννεφο φριχτὸ τῆς σκοτεινιάς μου
ἀνείπωτο κι ἀνάερο κι ἀνίκητο

κι ὀδηγημένο ἀπὸ κακοὺς ἀνέμους.
Ἄλιμονο, καὶ πάλι ἀλίμονο! πῶς μὲ σουβλίζουν
οἱ πόνοι τῆς πληγῆς μου
κι ἡ θύμηση ἀπὸ τὶς συμφορές!¹

Τὸ κατάλαβα ἀμέσως πῶς κάποιος εἶχε ξεψυχήσει, κάποιος πού γνώριζα πολὺ καλά, γιατί μέσα στὴν ἀφόρητη ζέστη κι ἐνῶ ὁ ἰδρώτας εἶχε σκεπάσει τὸ δέρμα μου, ἓνα ξαφνικὸ ἀεράκι τρύπησε τ' αὐτιά μου καὶ τὸ βλέμμα μου θόλωσε γιὰ λίγο, σὰν νὰ μοῦ εἶχαν ἀλείψει τὰ μάτια μὲ βαζελίνη. Ἐπιστρέφοντας στοῦ ξενοδοχείο μου, ἔμαθα πῶς εἶχε γίνει. Ἡ μητέρα μου, πού τοὺς τελευταίους μῆνες ὑπέφερε ἀπὸ φριχτοὺς πόνους γιατί ὁ καρκίνος εἶχε ἀπλωθεῖ σ' ὀλόκληρο τὸν ὄργανισμό της, ἔφαγε τὸ βραδινὸ της ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Ὀλγας, μιᾶς εὐγενικῆς γυναίκας ἀπὸ τὴν Ὀδησό, καὶ ὥσπου νὰ πάει ἐκείνη μέχρι τῆ διπλανῆς κάμαρας γιὰ νὰ φέρει τὰ φάρμακά της, ἔκανε ἔμετό, στράφηκε πρὸς τὸν τοῖχο καὶ ξεψύχησε χωρὶς νὰ βγάλει ἄχνα. Ὑπολόγισα πῶς στοῦ «ἜΩ σύννεφο φριχτὸ τῆς σκοτεινιαῶς μου» κατάπινε μὲ μεγάλη δυσκολία τὶς τελευταῖες μπουκιῆς τοῦ τελευταίου δεῖπνου τῆς ζωῆς της, πῶς ἔκανε ἔμετό στοῦ «Ἄλιμονο, καὶ πάλι ἀλίμονο» καὶ πῶς τὸ πνεῦμα ἐγκατέλειψε τὸ σαρκίό της ἀνάμεσα στὴ «θύμηση» καὶ τὶς «συμφορές». Τὸ ταξίδι ἀπὸ τὸ Νάυπλιο στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν ἐφιαλτικὸ. Σκηνὲς δυσάρεστες, γιορτινὲς, χαρούμενες ἢ τραγικὲς συνωθῶνταν στοῦ κεφάλι μου καὶ σκεφτόμουν πῶς «ποτέ πιά» δὲν θὰ μὲ ἔσφιγγε στὴν ἀγκαλιά της, σ' αὐτὴ

τὴν ἀγκαλιὰ πού ἦταν πάντα πρόθυμη νὰ με δεχτεῖ. Ὅμως σκεφτόμουν πὼς καλύτερα ἔτσι, πὼς ἢ καημένη ἢ μαμὰ θὰ ὑπέφερε ὅλο καὶ περισσότερο, πὼς θὰ πα-
ραμορφωνόταν ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, πὼς θὰ πέθαινε μέσα
σὲ ἀβάσταχτους πόνους. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ἤμουν ἀπαρη-
γόρητος πού δὲν βρισκόμουν πλάι τῆς τὶς τελευταῖες
στιγμές... Δὲν μποροῦσα νὰ κλάψω, μέσα μου εἶχε κα-
θίσει μιὰ πέτρα καί, ὅταν εἶδα τὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ
ψηλά, με κυρίεψε τρόμος γι' αὐτὸ πού θὰ ἀντίκριζα σὲ
λίγη ὥρα. Ὅταν μπῆκα στὸ σαλόνι, αὐτὸ πού εἶδα μπρο-
στά μου νὰ κείτεται σ' ἓνα καρυδένιο φέρετρο δὲν ἦταν
ἐκείνη, ἦταν μιὰ μούμια, ἓνα πιστὸ ἀντίγραφο τῆς μη-
τέρας μου, κάτι ξένο, ἀπωθητικό. Κι ὅταν ἡ ἀδερφή
μου ὀδήγησε τὸ χέρι μου στὸ μέτωπό τῆς, μοῦ φάνηκε
τόσο παγωμένο, πού τὸ τράβηξα ἀμέσως. Κατὰ τὴ διάρ-
κεια τῆς κηδείας ἔλεγα καὶ ξανάλεγα στὸν ἑαυτό μου:
«Τώρα εἶσαι τελείως μόνος. Ἐκλείσει ἓνα μεγάλο, τὸ
μεγαλύτερο κεφάλαιο τῆς ζωῆς σου. Τώρα εἶσαι ὀρφα-
νὸς καὶ πρέπει νὰ μάθεις νὰ ζεῖς μ' αὐτὴ τὴν ὀρφάνια.
Κανεὶς δὲν θὰ σὲ ἀγαπήσει ὅσο καὶ ὅπως σ' ἀγάπησε
ἐκείνη».

5

Ἡ μητέρα μου ἔπαιζε μαντολίνο, κιθάρα καὶ βιολὶ με
μιὰ ἄνεση πού πάντοτε με ξάφνιαζε. Στὶς γιορτές, στὰ
γενέθλια καὶ στὶς ἐκδρομὲς ἔπαιζε καὶ τραγουδοῦσε
πάντα χαμογελώντας, πάντα συγκεντρώνοντας κόσμο
γύρω τῆς. Ἐμαθα πολλὲς μελωδίες καὶ πολλὰ τραγού-

δια ἀπ' αὐτήν. Στὴ γιορτὴ μου ἐρχόταν καμιά φορὰ μιὰ μικρὴ ὀρχήστρα στὸ σπίτι μας, ὅπου πρωτοστατοῦσε ἐκεῖνη παίζοντας κάποιο ἀπὸ τὰ τρία ὄργανα. Ἀπὸ τότε ποὺ πέθανε ὁ πατέρας μου φόρεσε μαῦρα καὶ δὲν ξανάπαιξε μουσικὴ. Ὅμως τραγουδοῦσαμε συχνά, καὶ μοῦ ἄρεσε νὰ κάνω δεύτερη φωνὴ στὰ τραγούδια τοῦ Ἄττικ, τοῦ Γιαννίδη, τοῦ Σουγιούλ καὶ τοῦ Χαιρόπουλου: « Ἄχ, ψαροπούλα », « Λὲς καὶ ἦταν χθές », « Μαραμένα τὰ γιούλια κι οἱ βιόλες »... Ἀπ' ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποὺ βρέθηκαν μετὰ τὸ θάνατό της στὸ διαμέρισμα ὅπου ἔμεινε, κράτησα μόνο τὸ βιολί της. Ἀπ' αὐτὸ τὸ βιολί ἄκουσα γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου μελωδίες τοῦ Μπράμς, τοῦ Μότσαρτ καὶ τοῦ Γιόχαν Στράους. Ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴ μουσικὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχα ἀνέκαθεν γιὰ τὴ μητέρα μου, αὐτὴ τὴν ἀδυσώπητη καὶ ἰδιότυπη ἀγάπη, ποὺ μεταμορφωνόταν πολλὲς φορὲς σὲ μίσος καὶ ἀντιπάθεια, γιὰ νὰ καταλήξει πάλι σὲ ἀγάπη.

6

Ἐννιά ἡμέρες μετὰ τὸ θάνατό της, εἶδα τὸ πρόσωπό της στὸν ὕπνο μου κατὰ τὶς δύο τὸ πρωὶ σὲ ἀπόσταση ἀναπνοῆς. Ἦταν πανέμορφο καὶ νεανικό, μὲ κατάλευκη ἐπιδερμίδα καὶ πορφυρὰ χεῖλη. Ξαφνικὰ τὸ στόμα της ἀνοίξε καὶ σχηματίστηκε ἓνα τρομακτικὸ κόκκινο χαμόγελο, ποὺ κολυμποῦσε σὲ ἐκτυφλωτικούς ἰριδισμούς. Μόλις ξύπνησα, ἔνιωσα μιὰ δύναμη νὰ ἀρπάξει τὰ πόδια μου, νὰ σφίγγει τὶς γάμπες, τὰ γόνατα, τὴ μέση μου καὶ νὰ φτάνει ὡς τὸ στέρνο καὶ τὸ λαιμό. Μὲ ἔσφιγγε τόσο

δυνατά, πού νόμιζα πώς θά πάθω άσφυξία. Με κυρίεψε μιá άπερίγραπτη άγωνία, και όταν φώναξα δυνατά «Βοήθεια!», με έγκατέλειψε άπότομα. Ένωθα άδειος και έξουθενωμένος. Μόλις συνήλθα, σηκώθηκα και άρχισα νά τριγυρνά μέσα στό σπίτι. “Όταν άνοιξα τήν πόρτα τοῦ καθιστικοῦ, είδα πώς όλα τά φῶτα ἦταν άναμμένα. Μπορεῖ νά είχα ξεχάσει νά τά σβήσω – αλλά μπορεῖ και νά είχαν ανάψει μόνα τους...